

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Stjernø-utvalget. Høringsuttalelse fra Høgskolen i Bergen

Styret har drøftet Innstillingen fra Stjernø-utvalget NOU 2008: 3 "Sett under ett" på to møter. Ett av møtene inkluderte seminar. Styrets uttalelse følger vedlagt.

Sammendrag

- Utvalgets analyser gir et godt grunnlag for videre arbeid med strukturen i sektoren
- HiB støtter forslagene om tettere samarbeid mellom institusjonene, men er kritisk til tvangssammenslåinger.
- HiB vil fortsette det systematiske arbeidet med å heve personalets kompetanse og satse på FoU.
- HiB har som målsetting å arbeide mot universitetsstatus for institusjonen (med vekt på oppgaver i forhold til praksisfelt og næringsliv).
- HiB går i hovedsak inn for å beholde det system for styring og ledelse som en har i dag, delt ledelse og valgt rektor.
- HiB støtter i hovedsak forslaget om nytt akkrediteringssystem som universitet.
- HiB er enig i at forskerutdanningen må styrkes og at utdanningen skjer i forskerskoler. Det trengs en grundig gjennomgang av stipendiatorordningen.
- Finansieringssystemet må gjennomgås. Skjevhetene i sektoren må fjernes, og systemet må bli mer gjennomskiktig og forutsigbart.
- HiB støtter tiltakene for å styrke profesjonsutdanningene, herunder opprettelse av sentre for fremragende undervisning.
- Sektorens regionale betydning må avklares og styrkes.
- Det er viktig å øke midlene til utdanningsforskning.

Med hilsen

Eli Bergsvik
rektor

Nils Mæhle
høgskoledirektør

Vedlegg

NOU 2008: Sett under ett. Ny struktur i høyere utdanning.

Høringsuttalelse fra Høgskolen i Bergen

Innledning

Høringsuttalelsen fra Høgskolen i Bergen tar utgangspunkt i den situasjon institusjonen befinner seg i. HiB er en av landets store høgskoler med god søkning til studiene, stadig mer omfattende FoU-virksomhet og økende kompetanse blant personalet. Høgskolen samarbeider med Universitetet i Bergen og har også vært delaktig i å etablere et nettverkssamarbeid med UiB og høgskolene Stord/Haugesund og Sogn og Fjordane (UH-nettVest). Høgskolens strategiske plan åpner for at institusjonen på sikt kan utvikle seg til et profesjonsuniversitet, der undervisning og forskning skal sikre kvalitet og kompetanse for en lang rekke ulike profesjonsutdanninger. I en slik sammenheng blir det viktig å være tydelig på det samfunnsmandat høgskolen har og den betydning høgskolen har for nærings- og samfunnsliv lokalt, regionalt og nasjonalt.

Sammendrag

- Utvalgets analyser gir et godt grunnlag for videre arbeid med strukturen i sektoren
- HiB støtter forslagene om tettere samarbeid mellom institusjonene, men er kritisk til tvangssammenslåinger.
- HiB vil fortsette det systematiske arbeidet med å heve personalets kompetanse og satse på FoU.
- HiB har som målsetting å arbeide mot universitetsstatus for institusjonen (med vekt på oppgaver i forhold til praksisfelt og næringsliv).
- HiB går i hovedsak inn for å beholde det system for styring og ledelse som en har i dag, delt ledelse og valgt rektor.
- HiB støtter i hovedsak forslaget om nytt akkrediteringssystem som universitet.
- HiB er enig i at forskerutdanningen må styrkes og at utdanningen skjer i forskerskoler. Det trengs en grundig gjennomgang av stipendiatorordningen.
- Finansieringssystemet må gjennomgås. Skjevhetene i sektoren må fjernes, og systemet må bli mer gjennomsiktig og forutsigbart.
- HiB støtter tiltakene for å styrke profesjonsutdanningene, herunder opprettelse av sentre for fremragende undervisning.
- Sektorens regionale betydning må avklares og styrkes.
- Det er viktig å øke midlene til utdanningsforskning.

Kap. 3 – 5 Overordnede sammenhenger, kontekster og utfordringer i norsk høyere utdanning.

HiB er langt på vei enig i den analyse utvalget har av utviklingstrekk i UH-sektoren fram mot 2020, og den plass høyere utdanning og forskning skal ha i samfunnsutviklingen. Det er viktig å understreke at høyere utdanning og forskning skal være en offentlig oppgave, men HiB vil

også understreke at dette må gå hånd i hånd med institusjonell autonomi. Det er fortjenstfullt at utvalget tar opp dannelsenaspektet ved høyere utdanning og forskning, og dette punktet kunne gjerne vært understreket enda sterkere. Det samme gjelder spørsmålet om den rolle som institusjonene skal spille i den regionale utviklingen. Dette er et viktig punkt for HiB, og derfor behandles det i et eget avsnitt (se nedenfor s. 8).

Utvalget peker helt riktig på at det har vært en dynamisk utvikling i UH – sektoren etter 1994. Dette gjelder ikke minst de statlige høyskolene. Til tross for trange budsjetter har blant annet HiB drevet fram en sterk kompetanseheving blant personalet, etablert en rekke sentre og satset sterkt på et omfattende kvalitetssystem. Utvalget peker helt riktig på at høyskoler og universiteter har nærmet seg hverandre. Det som måtte være av kulturforskjeller i sektoren følger ikke lenger institusjonsgrensene. Det må derfor være riktig å se både på selve universitetsbegrepet, akkreditering som universitet og ulike typer av samarbeid mellom alle institusjonene i sektoren. Det avgjørende må være at hver enkelt institusjon kan finne sin plass i et regionalt og nasjonalt mønster, basert på egne særtrekk og sterke sider. Institusjonene må utfylle hverandre.

Høgskolen i Bergen er glad for at utvalget har viet såpass stor plass til profesjonsutdanningene ved høyskolene i innstillingen, samtidig som hele sektoren sees under ett.

Kap. 6 Institusjonsstruktur

HiB har med interesse studert de fire modellene som er skissert, og er enig med utvalget i at det må tas grep for å styre utviklingen i ønsket retning. Som nevnt er institusjonsgrensene mellom universiteter og høyskoler i ferd med å viskes ut, samtidig som en har fått flere typer universiteter. HiB mener imidlertid at institusjonene ikke bør tvangssammenslås, og i særlig grad ikke med et så kort tidsperspektiv som utvalget foreslår. En årelang strid om fusjoner og fusjonspartnere vil kunne tappe institusjonene for mye energi. HiB frykter også at store, heterogene sammenslåtte institusjoner vil kunne føre til økt byråkrati. Også geografien kan være et hinder for å skape utviklingsdyktige institusjoner. Ulike typer av samarbeid mellom institusjoner kan være et riktig skritt i første omgang.

Høgskolen i Bergen vil samtidig peke på faren ved en altfor rigid organisatorisk og geografisk sentralisering innen forskning og høyere utdanning. (Sammenslåing av institusjoner) Dette kan også medføre en faglig sentralisering, der de tradisjonelle akademiske disipliner blir toneangivende. Ønsker man en økt satsing på profesjonsforskning knyttet til de mange høyskolemiljøene kan noen grep være nødvendig for å sikre dette.

For egen del vil HiB understreke at det samarbeidet som nå er inngått mellom de fire institusjonene UiB, HiB, HSF og HSH bør få virke og utvikle seg i noen år før en eventuelt trekker noen konklusjoner om ytterligere samarbeid eller sammenslåing. UH-nettVest er et samarbeid som er tuftet på frivillighet, og de fire institusjonene skal bestå som selvstendige institusjoner med sine særtrekk og sterke sider. Samarbeidet vil etter hvert omfatte både forskning, utdanning og undervisning og internasjonalisering.

Samtidig vil Høgskolen i Bergen, i tråd med strategiplanen, fortsette oppbyggingen av kompetansen blant personalet. Målet er å utvikle institusjonen til et profesjonsuniversitet med

særlig ansvar for å drive forskning og utdanne kandidater til offentlig sektor og næringsliv i Bergen og ellers på Vestlandet. (University of Applied Sciences) Vi holder åpent om dette arbeidet på sikt også vil inkludere andre institusjoner.

Utviklingen mot et profesjonsuniversitet vil medføre satsing på master- og doktorgradsutdanning på flere områder, samtidig som vi sørger for å styrke bachelor-utdanningene ved høyskolen.

Kap. 7 Styring og ledelse i universitets- og høyskolesektoren

Utvalget foreslår at rektor skal være øverste leder både faglig og administrativt og kaller dette for enhetlig ledelse. Utvalget mener dette kan gjennomføres både med valgt og ansatt rektor. Kravene som stilles til ledelse av moderne universiteter og høyskoler leder naturlig til enhetlig ledelse, mener utvalget. Samtidig understrekes det at prosessen rundt ansettelse eller valg av rektor må involvere ansatte og studenter på en måte som gir legitimitet og kandidater med tilstrekkelige kvalifikasjoner. Derfor bør en bruke nominasjons- eller søkekomite.

Dette er en del av argumentasjonen for å likestille valgt og ansatt rektor. At rektor som enhetlig leder ikke skal være leder av styret kan begrunnes logisk, men det følger ikke logisk av dette at styreleder må være ekstern.

Forslaget om å likestille valgt og ansatt rektor kan sees som et forsøk på å imøtekomme en forventet kritikk av forslaget om ekstern styreleder. Utvalget sier også at den foreslåtte ordningen med *søkekomite* eller *nominasjonskomite* for å rekruttere rektorkandidater *vil bidra til at forskjellen mellom ansettelse og valg blir mindre* (s. 85). Her overser utvalget fullstendig den *prinsipielle* forskjellen mellom disse to rekrutteringsmåtene. Utvalgets forslag til styresammensetning gir også et styre bestående av medlemmer med flere ulike former for "legitimitet": Noen velges, noen utnevnes, en er medlem *ex officio*, noen kan være leder, andre ikke. Gir dette et samlet, strategisk styre som ivaretar de viktige hensyn utvalget selv påpeker?

Utvalget mener videre at styret ikke bør ha mer enn 11 medlemmer. To likestilte modeller for sammensetning av styret foreslås, for det første dagens modell, og for det andre en modell med eksternt flertall. Institusjonene velger selv den modell de ønsker, men uavhengig av modell skal rektor være medlem av styret, som ledes av et eksternt medlem. Organisering og ledelse av avdelings- og grunnenhetsnivå videreføres som i dag. Institusjonsstyrene bør selv få bestemme hvordan den interne organiseringen og ledelsen skal være.

Høyskolen i Bergen er i hovedsak fornøyd med den ledelsesstruktur institusjonen har i dag. Styret er øverste organ. Det består av 11 medlemmer: valgt rektor som styreleder, 3 ansatte i undervisnings- og forskerstilling, 1 TAP, 2 studenter og 4 eksterne medlemmer.

Sammenfattende ønsker HiB fortsatt delt ledelse med valgt rektor. Styresammensetningen på 11 medlemmer virker fornuftig. Betydningen av kollegiale organ bør understrekes sterkere. Dette er spesielt viktig i understrukturen (avdelinger, fakultet og lignende).

Kap. 8 Kriterier for akkreditering som universitet

Utvalget har rett i at universitetsbegrepet er i stadig endring, og at det ikke er noen logisk sammenheng mellom de regler som gjelder for akkreditering som universitet og den utvikling som skjer i sektoren. Høgskolen i Bergen støtter derfor en forenkling av akkrediteringsreglene. Det er fornuftig å legge seg på en linje der det kreves minst en doktorgradsutdanning for å kunne kalle seg universitet. Stabilt forskningsmiljø må også være en forutsetning. Derimot virker minimumstallet på studenter ved institusjonen (5000) noe tilfeldig. Der finnes eksempler på gode universiteter med atskillig færre studenter enn 5000. Vi foreslår at dette kriterium går ut.

Kap. 9 En styrket forskerutdanning

HiB støtter forslaget om å styrke forskerutdanningen og mener det er viktig at forskerutdanningen struktureres i forskerskoler. Av de tre modellene for forskerskoler synes "nettverksmodellen" å passe best. Det er en modell som HiB har gode erfaringer med, gjennom forskerutdanningen i Vestnorsk Nettverk. Kandidatene må inngå i et faglig fellesskap, samtidig som de får tilbud som inkluderer flere veiledere i et internasjonalt rettet forskningsmiljø. Forskerskolene bør helst være tematisk rettet mot et integrert faglig fellesskap og de må ha en viss størrelse med hensyn til veiledere og doktorgradsstudenter. Dette vil kreve øremerkede ressurser til samarbeid.

For vår del er det viktig å understreke betydningen av, og behovet for, forskerutdanning innenfor profesjonsrettet forskning.

Det må også ryddes opp i stipendiatorordningen og avtalene mellom institusjonene må gjennomgås slik at en sikrer faglig og økonomisk likeverdighet. Det er en logisk brist i systemet at høgskolene ikke har anledning til å ansette personale i post-doc- stillinger.

Kap. 10 Finansieringssystemet for universiteter og høyskoler

Utvalget ønsker i hovedsak å videreføre dagens finansieringsordning, og HiB er enig i dette, men vil samtidig understreke at det finnes både svakheter og urettferdigheter ved dagens system. Derfor trenger finansieringssystemet en grundig gjennomgang, der hovedregelen må være at årsverkene i institusjonene må bli like.

Basisbevilgningen oppleves i dag som urettferdig. Forskjellen mellom institusjonene er basert på historiske forhold og bør avvikes. Det bør vurderes å splitte opp basiskomponenten slik at kostnadsbærerne i undervisningsmidlene synliggjøres. Det samme gjelder forskningsmidlene. Vi støtter forslaget om at det bør innføres en egen strategisk undervisningsbevilgning.

I en situasjon hvor det kreves mer samarbeid mellom ulike institusjoner bør det vurderes å tildele stimuleringsmidler til slikt samarbeid, og til samarbeidstiltak mellom institusjonene og regionalt/lokalt samfunns- og næringsliv. Kompetansehevingstiltak i profesjonsutdanningene er også et viktig tiltak.

Endelig bør en gjennomgå de enkelte delene av den resultatbaserte forskningskomponenten. Vi stiller spørsmål ved om disse gir insentiver gode nok til utvikling av forskning ved statlige høyskoler på deres egne premisser.

Utvalget tar til orde for at resultatbaserte elementer reduseres noe. HiB støtter dette. Resultatbasert tildeling medvirker til en uheldig konkurranse mellom institusjonene, noe som øker fragmenteringen av norske fagmiljøer. HiB ser det som meget positivt at den offentlige styringen av sektoren videreføres.

Kap. 11 Små studiesteder

Dette kapitlet har ikke direkte relevans for HiB, men som regional institusjon har vi også et ansvar for å sikre profesjonsutdanning flere steder i regionen. Vi advarer igjen mot en for sterk sentralisering, samtidig som vi understreker behovet for et tettere samarbeid med institusjonene i vår region. Vi viser ellers til våre synspunkter på kapittel 16.

Kap. 14 Styrking av profesjonsutdanningene i høyskolene

Det er fortjensfullt at utvalget behandler profesjonsutdanningene i et eget kapittel, men vi skulle gjerne sett at også ”de lange” profesjonsutdanningene ble behandlet her. Det er som kjent først og fremst historiske årsaker til at noen profesjonsutdanninger er lagt til universitetene (psykologi, juss), mens andre ble lagt inn under høyskolene. I tillegg kommer at noen utdanninger nå kan tas både på universitet og høyskoler. Dette er en utfordrende situasjon, noe også utvalget peker på.

Den generelle beskrivelsen av lærer-, sykepleie- og ingeniørutdanningene inneholder mye relevant informasjon, men vi mener nok at den totalt sett gir et altfor negativt bilde av utdanningene. Utvalget har ikke tatt høyde for at det er betydelige forskjeller fra høyskole til høyskole, både når det gjelder gjennomstrømming, FoU-aktivitet knyttet til de ulike studiene og personalets kompetanse.

Derimot er utvalgets drøfting av ”akademiseringen” ved høyskolene balansert og relevant. Rett nok sier utvalget at: ”Disse utviklingstrekkene har ført til bekymring for at profesjonsutdanningene skal fjerne seg fra praksisfeltet for å tilpasse seg akademiske normer definert av universitetet.” (s.147). Det er interessant at denne bekymringen bare ser ut til å gjelde de korte og ikke de lange profesjonsutdanningene, altså de som tradisjonelt ligger til høyskolene og ikke de som ligger til universitetene. Det er vanskelig å se gode grunner til en slik distinksjon.

Imidlertid understreker utvalget også at institusjonene skal gi utdanning og drive forskning og faglig utviklingsarbeid på høyt internasjonalt nivå, og bidrar dermed til å avmystifisere forestillingen om at det skulle være en organisk motsetning mellom akademisk kvalitet og kvaliteten i profesjonsutdanningene.

Vi ser avskaffelse av nasjonale rammeplaner som noe problematisk. Rammeplanene øker sjansene for en grunnleggende likhet i utdanningen, noe som er en stor fordel rent nasjonalt. Det er nødvendig med en viss likhet i kompetansen til personer med samme yrkestittel.

Også i spørsmålet om rammeplaner vil vi peke på at ordningene må omfatte alle profesjonsutdanninger, uavhengig av hvilken institusjon utdanningene ligger til.

Vi mener også at forslaget om at kompetansen skal fastsettes i yrkesfeltet der kandidatene skal arbeide er problematisk. (s.148). I hvor stor grad har "avtakersiden" kompetanse til å gjøre dette? Hva skal det i så fall innebære; hvilket presisjonsnivå skal disse kompetansebeskrivelsene ha, og hvem skal representere avtakersiden i forhold til de enkelte utdanningene? Dette forslaget innebærer reelt sett en devaluering av høgskolene. Et tett samarbeid med praksisfeltet og bruk av relevansundersøkelser kan bidra til å sikre kompetansen hos kandidatene.

Det står mye bra i innstillingen om styrking av studiekvalitet med sterkere og klarere forventninger til studentene, men utvalget kunne gjerne vært mer konkret på dette punktet.

HiB støtter også forslagene om å styrke den formelle kompetansen til personalet ved høgskolene. En egen forskningsbevilgning til kompetanseheving ved høgskolene er positivt. Økt satsing på forskning ved høgskolene vil ha flere positive virkninger. Det vil blant annet kunne heve statusen for og oppmerksomheten om forskningsprosjekter rettet mot praktiske formål og samarbeidsprosjekter mellom utdanningsinstitusjoner og praksisfeltet.

Vi understreker også at kompetansehevingen må omfatte både det faglige og det administrative personalet.

Endelig vil HiB påpeke at praksis er en viktig del av profesjonsutdanningene. Dette må en også ta hensyn til når en planlegger samarbeid og sammenslåinger i sektoren i tiden framover. Samtidig som en skal ta sikte på å skape "bredere og mer robuste fag- og forskningsmiljøer", skal en sikre at kandidatene får den nødvendige praksisopplæring på en slik måte at det ikke er "for stor avstand mellom utdanningssted og praksissted". (s. 146)

Kap. 15 Sentre for fremragende undervisning

Utvalget foreslår å satse videre på sentre for fremragende forskning (SFF). Siden 2002 er 13 sentre ved universitet og forskningsinstitutter tildelt midler. Det avgjørende kriteriet er vitenskapelig kvalitet. Utvalget peker imidlertid på at det er vanskelig å finne sammenheng mellom god forskning og økt undervisningskvalitet.

Av denne og andre grunner foreslår utvalget at det opprettes noen Sentre for fremragende undervisning. Det er ikke et særlig konkret forslag, og utvalget foreslår da også at NOKUT skal arbeide videre med ideen og komme med forslag til organisering. HiB støtter tanken om slike sentre, men vil understreke at det er nødvendig at de integreres i institusjonenes fagmiljø helt fra begynnelsen av.

Kap. 16 Universitetenes og høyskolenes regionale betydning

HiB mener at dette er en viktig side ved utvalgsarbeidet, og det er fortjenstfullt at det behandles i et eget kapittel. Regional utvikling er av stor betydning i mange sammenhenger. Det har en internasjonal side, og det har med videreutvikling av demokratiet å gjøre. Bergen er et kraftsentrum for kunnskapsproduksjon i vår region og derfor har institusjonene i byen et stort ansvar også for samarbeidet i regionen.

Selv om de foreslåtte tiltakene ikke er særlig omfattende, danner de et godt grunnlag for å arbeide videre med denne delen av institusjonenes arbeid.

HiB støtter tanken om at det må skapes mer robuste fagmiljøer, en mer hensiktsmessig arbeidsdeling mellom institusjonene og et tettere faglig samarbeid. Som utvalget peker på kan dette gjøres på flere måter, og det er ikke sikkert at en sammenslåing av institusjonene i større enheter er den beste veien å gå. (Se ovenfor) Et tettere samarbeid både når det gjelder forskning, forskerutdanning og undervisning kan også gi verdifulle resultater. (Jfr. UH-nettVest) Det er et klart behov for en samlet strategi for å styrke samarbeidet mellom utdanning, forskning og arbeidsliv på bred front.

HiB vil imidlertid peke på at samfunnsoppdraget i sektoren mangler viktige avklaringer og økonomiske incitament. Incentiv- og belønningssystemene oppmuntrer ikke til regionalt samarbeid. Det er også en rekke uavklarte spørsmål når det gjelder forholdet mellom universiteter og høyskoler på den ene siden, forskningsinstitutter og konsulentfirmaer på den andre.

HiB er positiv til forslagene om økt satsing på regionale forskningsfond og til økt bruk av strategiske forskningsmidler rettet mot tiltak knyttet til lokalt og regionalt engasjement og samarbeid mot arbeids- og samfunnsliv. VRI-programmet og FORNY (Forskningsrådet) er eksempler på slike programmer. Det samme er Strategisk høgskoleprogram (SHP). VRI-programmet og SHP må samtidig ivareta intensjonen om å styrke forskningen ved høyskolene.

Kap. 17 Internasjonalisering i høyere utdanning

HiB kommenterer ikke dette spesielt, da utvalget bebuder at det kommer en egen melding om denne saken.

Kap. 18 Etniske minoriteters deltakelse i høyere utdanning

HiB er enig i at det "trengs et mer aktivt engasjement både fra sentrale myndigheter og fra de høyere utdanningsinstitusjonene for å øke rekrutteringen, bedre gjennomføringen og lette overgangen fra utdanning til arbeid for etniske minoriteter."

Kap. 19 Situasjonen for funksjonshemmede i høyere utdanning.

HiB slutter seg til utvalgets synspunkter og forslag i dette kapitlet.

Kap. 20 Likestilling

Det er fortjenstfullt at utvalget har et eget kapittel om likestillingspolitikk i U&H-sektoren. Vi har ingen motforestillinger mot de forslagene utvalget foreslår.

Kap. 21 En mer kunnskapsbasert utdannings- og forskningspolitikk

I dette kapitlet reiser utvalget en rekke interessante og relevante spørsmål. HiB er enig i at det er et stort behov for en styrket satsing på utdanningsforskning i Norge. Dette vil sikre at utdanningene er internasjonalt relevante, at de er godt organisert og at de har ønsket kvalitet.

HiB slutter seg til utvalgets konklusjon om at ”institusjonene bør forske mer på sin egen virksomhet”. For HiB står profesjonsutdanningene innen helse- og sosialfag, lærerutdanning og ingeniørutdanning i en særstilling. Det er et stort behov for utvikling av forskningsbasert kunnskap i profesjonsfagene, noe som også inkluderer utvikling av solide forskerutdanningsmiljøer/forskerskoler. HiB er i ferd med å ta grep om dette i form av etablering av Senter for utdanningsforskning og Senter for kunnskapsbasert praksis.